

**Beni bu konu ile tanıştıran değerli hocam Prof. Dr.
İnayet Pehlivan AYDIN'a saygı ve şükranlarımla,**

SPOR ETİĞİ

Semiyha Dolaşır TUNCEL*

Doğru şeyi yapmak için yanlış zaman yoktur.

H. Jackson Brown Jr.

Spor tarihinin oluşumundan bugüne spor toplulukları sporun kendisine ait bir takım etik davranışlara sahip olduğu ve bu davranışların sporun taraftarlarına kazandırılmasının ve geliştirilmesinin önemli bir sorumluluk olduğuna inanmışlardır. Sporun gerçek anlamı ile varlığının sürdürülmesinde davranışların etik ilkelere uygunluğu son derece önemlidir. Son zamanlarda sporun gerçek amacından saptırılarak bir takım çıkarlar için araç haline gelmesi ve ahlak değerlerinin yerini maddi değerlerin alması bu alanda spor etiğine duyulan ihtiyacı daha iyi ortaya koymaktadır. Spor etiğinin temel amacı da bireylere spor alanında kabul görmüş evrensel etik ilkelerin benimsetilerek bu ilkelerin sportif ortamlarda davranış boyutunda sergilenmesini sağlamaktır. Bu nedenle, bu çalışma sporun tarafları olarak antrenör, beden eğitimi öğretmeni, spor yönetici, hakem, ve spor medyası mensuplarının görevlerini yerine getirirken bir takım etik ilkeleri davranışlarına yansıtılmalarına rehberlik etmek amacıyla hazırlanmıştır.

1. AHLAK - ETİK

Toplumların “iyi”nin arayışı içinde olmaları bir takım değerlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu değerler genelde tüm insanlar tarafından da kabul edilmektedir. Bu ortak kabul, insanların bir arada yaşamalarını sağlamaktadır. İnsanlarda var olan bu değerler etik olarak ifade edilmektedir.

İnsanların bir arada yaşamaya başladığı günden bu güne, ahlak kavramı; insanların davranışlarını iyi-kötü, doğru-yanlış, gerekli-gereksiz ekseninde değerlendirmeye yarayan kurallar bütünü olarak oluşmuştur. Ahlâk, bir toplumsal bilinç, davranış ve ideolojik ilişki biçimi; bir toplumsal oluşuma, sınıfa özgü, tarihsel ve somut olarak belirlenmiş, bunların belli bir topluluğa, sınıfa, devlete ya da tümüyle topluma olan tutumunu kurallandıran törel görüşler, değerler, normlar, ilkeler, ilişki ve davranış biçimlerinin bütünüdür (Çalışlar,1983, akt. Aydın, 2001, 3). Beauchamp (1991), ahlâk kavramını öğrenilebilir kuralların olduğu sosyal bir kurum olarak tanımlamıştır (akt. DeSensi ve Rosenberg, 1996, 30). Ahlâk yanlış

ve doğru, iyi ve kötü, erdem ve kusur ile, yaptıklarımızı ve sonuçlarını değerlendirme ile ilgilidir. Ahlâk felsefesi ya da etik, ahlâki yargılarımızın statüsünü analiz ederek, ahlâki tutumlarımız ardında yatan yargılarımızı ele alır (Nuttall, 1997, 15). İnsanların töresel ya da ahlaksal ilişkilerini, davranış biçimlerini ve görüşlerini inceleyen bir felsefe dalı olarak (Çalışlar, 1983 akt. Aydın, 2001,3) etik ise sadece eylemin kendisini değil, eylemin yapılma nedenini, eylemin oluşma sürecini, eylemin sonuçlarının etkilediği insanı da incelemektedir. Eski Yunanca'dan dilimize gelen etik sözcüğü, "ahlaki, ahlakla ilgili" biçiminde açıklanmaktadır. Bu sözcüğün günümüzdeki anlamı, insan tutum ve davranışlarının iyi (doğru) ya da kötü (yanlış) yönden değerlendirilmesidir. Etik, hangi hareketler ahlakça doğru, hangi hareketler doğru değil gibi sorulara temas eden felsefenin bir dalıdır ve değer yüklü bir tanımlamadır (Fain, 1992, 91). Kısaca etik; insanlar arası değer ilişkileri üzerinde akıl yürütme, geçmiş ve bugüne ilişkin doğru ve yanlış ölçülerin anlatımıdır (Lamberton ve Minor,1995, 409, akt. Aydın, 2001,3).

İlişkinin türü ne olursa olsun, yaşayan insan belirli bir bütünlüğü olan bir kişi olarak eylemde bulunmaktadır. Etik ilişki de, bu bütünlüğe sahip bireyin başka bireylerle olan eylemlerinde yaşayarak var kıldığı bir ilişkidir. Etik ilişkinin özelliği, yaşanan gerçek ilişki olmasıdır (Kuçuradi, 1999, 5). Doğru ve yanlış davranışları tanımlayan kurallar bütünü olarak etik, bizlere davranışlarımızın kabul edilebilirliğini, kabul görmezliğini ve yanlışlığını söyler (William, Davis ve Post, 1988, 52). Etik bir yaklaşım değerli olanı belirlemeyi, davranışlarımızda adaletli olanı tutarlılıkla sergileyebilmeyi içermelidir (Kretchmar, Morgan ve Meier, 1994, 237; Haynes, 2002, 29).

Billington 'a (1997, 45) göre etik doğru ve yanlış davranış teorisi, ahlâk ise onun pratiğidir. Ahlâk kavramı, kısmen doğal olarak maddi norm ve değer anlayışlarından oluşarak, bir toplumun gereksinimlerini nasıl karşılayacağını söyleyen kurallara sahip bir düzeni ifade ederken, ahlâkılık kavramı, ahlâk kavramından farklı olarak, düzen değil, bir ilke kavramıdır. Bu noktada etik ahlâk ve ahlâkılık arasındaki ilişkiyi yansıtarak eleştirel olmayı hedefler, bir aydınlatma sürecini harekete geçirerek, önyargıları ve eylem zorunluluklarını aydınlatıp çözer (Pieper, 1999,49).

Yapılan açıklamalar ışığında etik; insanların eylemlerinin, birtakım değerlere ve normlara dayalı olarak iyi veya kötü olarak değerlendirilmesidir.

2. MESLEK ETİĞİ

Etik direkt olarak temel insan ilişkileri ile ilgilendir. Etik kurallar ahlaki davranışlar için rehberdir. Tüm toplumlar yalan söylemeyi, hırsızlık yapmayı, diğer bireylere zarar vermeyi yasaklayan etik kurallara sahip oldukları gibi, dürüstlüğü, sözünde durmayı, diğer bireylere yardım etmeyi ve saygı duymayı destekleyen etik kurallara da sahiptir. Bu temel davranış kuralları, düzenli bir toplum yaşamının korunarak devamlılığını sağlamada önemlidir (William, Davis ve Post, 1988, 52). Meslek grupları da toplum içerisinde önemli bir kitleyi oluşturmaktadır.

Toplum içinde var olan meslek grupları üyelerinin mesleklerinin gerekliliklerini en iyi şekilde yerine getirmeleri ve mesleklerini yüceltecek davranışları sergilemeleri, o mesleğin toplum içindeki saygınlığını artıracaktır. Bu nedenle bir meslekte bilgi ve beceriler kadar o alana ilişkin doğru tutum ve davranışların sergilenmesi de son derece önemlidir. Bu noktada “mesleki etik” kavramı ortaya çıkmaktadır ve mesleki etik ilkelerin tanımlanmış olması gerekmektedir.

Meslek etiği; insanla ilgili mesleklerde, meslek üyelerinin, mesleğin gerekliliklerini yerine getirirken kişisel eğilimlerini sınırlayarak meslek içi rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki etik ilkeler bütünü olarak tanımlanabilir (Aydın, 2001, 4). Meslek onuru, meslek etiğinin alanlarına özgü kurallarla ilişkilidir. Bu kuralların çiğnenmesi yalnızca kişiye değil, mesleğe de zarar verir (Pieper, 1999, 40).

İzveren’e (1980) göre meslek, “insanın bir toplumda bir hizmet amacına yönelik olarak gösterdiği sürekli çaba ve insanın varlığını sürdürmesi için zorunlu geçim kaynağıdır” (akt. Kahraman, 2003, 19). Engil’ a (2000, 197) göre ise meslek, “bireysel ve toplumsal bir işbölümü ve temel gereksinimleri karşılama ile ilgili bir uğraştır”. Bir uğraşın meslek sayılabilmesi için aşağıdaki unsurları taşıması gerekmektedir (akt.Aydın, 2001, 72):

- bir meslek dalı toplumun kaçınılmaz olan bir gereksinimi karşılar,
- meslek kişinin salt kendi doyumunu için değil aynı zamanda başkalarının yararı içinde yaptığı bir uğraştır,

- meslek sistemli bir eğitimle kazanılmış özel bilgi ve becerilere dayalıdır,
- meslek dalları araştırma ve deneylerle geliştirilerek zamanla kendine özgü tekniklere sahip olurlar,
- meslekler kazanç elde etmek için yapılan uğraşlardır,
- meslek olarak kabul edilecek bütün uğraş alanlarının kendine özgü değer ve etik ilkeleri vardır ve bu mesleğin üyeleri bu değer ve ilkeler doğrultusunda davranırlar.

Bugünün iş gücü eskiye göre bünyesinde farklı ırk, din, yaş, eğitim ve sosyo ekonomik statüye sahip insanlardan oluşmaktadır. Bu insanların sahip oldukları farklı değerler, amaçlar iş gücüne yansımaktadır (Lankard, 1991, 91). İş hayatının değişen doğası, iş yerlerinde meslek etiğine duyulan ihtiyacı ön plana çıkartmaktadır. Çok sayıda bireyin aynı mesleği yapması, bu bireylerin meslek birliği etrafında toplanmalarına neden olmuştur. Bu birliklerdeki temel amaç, dayanışma içerisinde meslek saygınlığının yükseltilerek, topluma daha iyi hizmet sunmaktır (Aydın, 2001,73).

Hugh 'a (1996) göre mesleki etik, belli bir meslek grubuna ilişkin doğru ve yanlış davranışları inceleyerek, bireylerin sağduyulu seçimler yapmalarında onlara yol gösteren ilke ve değerleri belirler. Mesleki etik, ilişkilerde dürüstlük, sözünde durma, doğaya ve insanlara saygılı olmayı gerektirmektedir (akt. Aydın, 2003, 23). Mesleki etiğin en önemli özelliği meslek etiği kurallarının evrensel olması ve bu kurallara meslek üyelerinin uyması gerekliliğidir (Kuçuradi, 1997, 21).

Mesleki etik ilkeler meslek birlikleri tarafından ortaya konmuş, zaman içerisinde tartışılarak doğruluğu kabul edilmiş ve günümüzde bir mesleğin olmazsa olmaz koşulu haline gelmiştir. Meslek etiği ilkelerinin amacı, mesleki uygulamaların niteliğini artırmaktır. Mesleki etik davranış, mesleği uygulamada doğru ve dürüst davranmaktır (Namal, 2001,15 ; Kultgen, 1988, 210).

Meslek etiği ilkeleri, genel ahlaki amaçlara dayalı, bir mesleğe üye insanların eylemlerine yol gösteren kısa yazılı kurallardır (Pritchard, 1988, 528). Mesleki etik ilkeler, dürüstlük, adalet, eşitlik, saygı gibi temel ahlaki değerler üzerine her meslek için ayrı düzenlenmiş özel yazılı kurallardır. Bu ilkeler meslek yaşamının gerçeklerini yansıttığı ölçüde

önemlidir. Mesleklerin alanları ile ilgili sorumluluklarını açıklayarak ortaya koyar (Fain, 1992, 2).

Sağduyulu kararlar almada bireylere yol gösteren ilke ve değerleri inceleyen meslek etiğinin, (Mc Hugh, 1996, 5) temelde üç görevi amacı vardır(Altun, 1995, 126): (1) yetersiz ve ilkesiz üyeleri ayırmak, (2) meslek içi rekabeti düzenlemek, ve (3) hizmet ideallerini korumak (akt. Aydın, 2001, 76)

3. SPOR ETİĞİ

Çağımızın önemli bir sosyal olgusu olan spor, insanların yapısal, duygusal, sosyal denge ve uyumlarını sağlayan bir etkinliktir. Spor çok boyutlu, toplumsal yapılı bir olgu olmakla birlikte, insanın varlık yapısının vazgeçilmez bir unsurudur. Spor, fiziksel, zihinsel ve ruhsal zindeliğin temel kaynağıdır. İnsanlarda hareket yeteneği, kendine güven sağlama, performans, oyun, macera, sağlık ve zindelik ile toplumsal özellikleri geliştirme şeklinde ele alınabilecek olan spor, bireylerde kişisel yetenek ve farklılıkları ile diğer insanların yetenek ve farklılıklarının kavranmasında, başarı ve başarısızlıkta paylaşmanın önemini kavramada değerli bir olgudur.

Belli bir katılımcı kitlesi tarafından rekabetin/yarışmanın gerçekleştirilmesi amacıyla yapılan çeşitli fiziksel aktiviteler anlamında kullanılan spor (Penney ve Chandler, 2000, 73), insanın bütünsel eğitimi için gerekli bir araç ve eylem olarak tanımlanabilir (Grössing, 1992, 48). Spor, insanın gelişim özelliklerine doğrudan etki yaptığı gibi barış, sevgi, kardeşlik, hoşgörü, saygı, dürüstlük ve özveri gibi kavramları da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte spor, sürekli barışın sağlanması ve ülkeler arasındaki ilişkilerin daha iyi sürdürülmesi ile toplumsal sağlığın korunması gibi konularda da önemli bir araçtır (Sevim ve ark., 2001, 1).

Sportif davranışın temelinde fair play (sportif erdem) bulunmaktadır. Fair play 15. yüzyılın ikinci yarısında genel bir kullanımla “ fırsat eşitliğini korumak” anlamında kullanılmış, 18. yüzyılda da spor diline girmiştir (Sezen ve Yıldırım, 2003, 13). Uluslar arası fair play komitesine göre, “ fair play bir takımın veya sporcunun galibiyeti veya performansının düşmesini göz ardı ederek yaptığı jesttir” (Ateşoğlu, 1974, 7). Fair play, sporcuların oyun içerisinde sadece oyunun gözlenebilir kurallarına değil, ruhuna da saygılı olmalarını ifade etmektedir (Edgar, 1998, 207).

Spor, etik temele dayalı ve değerli kültürel bir uygulamadır (Whithead, 1998, 239). Spor, insan-toplum-kültür düzlemlerinde çok farklı boyut, anlam ve değerler ile sosyal bilimlerin konusu olurken; spora sosyolojik olarak bakmanın spor, sporcu ve başarı kavramlarının toplumların var olmalarında diğer toplumlar ve kültürler arasında seçkin bir konuma gelmelerinde son derece önemli olduğu görülmektedir (Erkal ve ark., 1998,17).

İnsanın fizik ve ruh yapısını geliştiren hareket faktörünün hemen her çeşidini ve bütün prensiplerini kapsamada uygun bir araç olun spor, genel eğitimin bir parçası olmuş, insanın fiziksel gelişiminin yanı sıra zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimini sağlayan spor eğitimine toplumlar oldukça önem vermişlerdir (Özer, 1990, 60).

Günümüzde ülkeler arasında gelişen uluslararası dostluk olgusu ile birlikte bilimsel ve teknolojik yenilikler, spora çağdaş bir anlam kazandırmıştır. Böylece spor, ülkelerin kültürel ilişkilerini sağlayan, ülkeler arasındaki sorunları gideren ve ülkeleri birbirine yaklaştıran bir araç niteliği de kazanmıştır (Johnson,1984, 3).

Olimpiyat oyunları, sporun kültürler arası anlayış ve işbirliğinde bir araç olduğunu ortaya koyan iyi bir delildir. Uluslar arası ortak yaşama da evrensel değerleri ve deneyimi geliştirir. Bu evrensel değerler ve deneyim, farklı kültürlerden insanların açıkça anlaşılmiş ve hürce ifade edilmiş değerler üzerinde birlikte yaşama yolları oluşturabileceklerinin doğrudan ispatıdır (Fain, 1992, 92).

Spor tarihinin oluşumundan bugüne spor toplulukları sporun kendisine ait bir takım etik davranışlara sahip olduğu ve bu davranışların sporun taraftarlarına kazandırılmasının ve geliştirilmesinin önemli bir sorumluluk olduğuna inanmışlardır (Bucher ve Wuest, 1987, 19). Sporun gerçek anlamı ile varlığının sürdürülmesinde davranışların etik ilkelere uygunluğu son derece önemlidir. Spor etiği genel anlamda, sporun gelişmesinde önemli rol oynayan sporun taraflarının görev ve sorumluluklarını dürüstlük, adalet, açıklık, tarafsızlık ve saygı gibi evrensel değerler doğrultusunda yerine getirmeleri, çalışmalarını ilkelere bağlamalarını kapsamaktadır. Spor etiğinin temel amacı da, bireylere spor alanında kabul görmüş evrensel etik ilkelerin benimsetilerek (Bucher ve Wuest, 1999, 22) bu ilkelerin sportif ortamlarda davranış boyutunda sergilenmesini sağlamaktır. Son zamanlarda sporun gerçek amacından saptırılarak bir takım çıkarlar için araç haline gelmesi ve ahlak değerlerinin yerini maddi değerlerin alması bu alanda spor etiğine duyulan ihtiyacı daha iyi ortaya koymaktadır. Sporun

tarafları olarak antrenör, beden eğitimi öğretmeni, hakem, spor yöneticisi ve spor medyası mensuplarının görevlilerini yerine getirirken bir takım etik ilkeleri davranışlarına yansıtılmamaları, spor adına olumsuz gelişmelere yol açmakta bu da sporda meslek etiğine duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

3.1.Antrenörlükte Etik

Antrenörler, sporculara, spor kurallarını ve taktiklerini öğreten, onları karşılaşmalara hazırlayan, sporcuların kabiliyetlerini keşfederek, onları karşılaşmalarda belirli bir mücadele şekline hazırlayan ve yapılarına uygun bir disiplin geliştiren kişilerdir. Antrenörler sahip oldukları bilgi ve tecrübeleri sporcularla paylaşarak, spor kurallarını öğretmeye çalışırlar. Takım birlik ve beraberliği için kardeşliği sağlamaya çalışırlar. Antrenörler sporcuların eksik olan noktalarını tespit ederek onları hem fiziksel hem de psikolojik olarak karşılaşmalara hazırlarlar. Bu nedenle antrenörler sporcular açısından çok önemlidirler.

Amerika Birleşik Devletleri olimpiyat komitesi, antrenörlerin önde gelen görevlerinin başında, sporcuları ile iyi iletişim kurmaları ve olumlu yönde ilerlemelerine yardımcı olmaları gerektiğini belirtmiştir. Bu iletişimin temel kaynağı da antrenörlerin sporculardan ne beklediği ve bu beklentilerin gerçekleşmesi için uygun davranışların belirlenmesidir. Bu davranışların belirlenmesinde antrenörlerin sahip oldukları etik ilkeler son derece önemlidir. Çünkü bu davranışlar etik ilkeler doğrultusunda belirlenmelidir (DeSensi ve Rosenberg, 1996 ,111).

İngiltere Antrenör Stratejisi Birliği antrenörün rollerini, bilgilendirici, değerlendirici, danışman, örnek, arkadaş, teşvik edip yönlendirici araştırmacı, eğitmen , gözlemci, organizatör, destekleyip motive etmek olarak belirlemiş ve bu rolleri yerine getirirken sahip olması gereken becerileri şu şekilde belirtmiştir (United Kingdom Coaching Strategy Association, 2002):

- Sporcularla etkin iletişim kurabilmelidir,
- Öğrenme sürecini ve antrenman prensiplerini kavramalı ve farklı antrenör stillerini anlamalıdır,
- Genç neslin becerilerini görebilmelidir,
- Sporculara güvenlikleri hakkında tavsiyelerde bulunmalıdır,
- Fazla antrenmanın sebeplerini ve belirtilerini anlayabilmelidir,

- Sporcuların sakatlanma riskini azaltma yollarını bilmelidir,
- Her bir sporcunun ihtiyacına cevap verebilecek antrenman programları hazırlayabilmelidir,
- Sporcuların yeni beceriler kazanmasına yardımcı olmalıdır,
- Antrenman işleyişini ve sporcu performansını takip etmek için değerlendirme testleri kullanmalıdır,
- Sporculara beslenme ihtiyaçları hakkında tavsiyelerde bulunmalıdır,
- Sporcuların enerji sistemlerini geliştirme yollarını bilmelidir,
- Sporculara rahatlama ve zihinsel görüntüleme egzersizleri hakkında bilgi vermelidir,
- Destekleyici yasal yan ürünler hakkında sporculara tavsiyede bulunmalıdır,
- Sporcuların yarışma ve antrenman performansını değerlendirebilmelidir,

Antrenörün en önemli kişilik özelliklerinin başında sporcularına karşı olumlu davranış ve tutumlarla model olması gelmektedir. Antrenörler sporculara hem bilgileri, hem de kişilik özellikleri ile örnek olan spor eğitmenleridir. Antrenörlerin davranışları sporcular tarafından sürekli gözlemlenmektedir. Bu nedenle, antrenörlerin davranışlarında etik ilkeleri gösterebilmeleri, sporcuların da bu ilkeleri benimsemelerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Günümüzde antrenörlük mesleği içinde yaşanan etik dışı davranışlar antrenörlüğün ve sporun saygınlığını azaltmaktadır. Bu noktada, birçok uluslar arası spor komiteleri ve birlikleri antrenörlerin görevlerini saygı, dürüstlük, tarafsızlık, adalet gibi evrensel değerler doğrultusunda yerine getirmelerine rehberlik edecek “antrenörlük etik ilkelerini” belirlemiştir. Bu noktadan hareketle, Dolaşır (2005) tarafından yapılan çalışma da ülkemizdeki antrenörler için “Antrenör Etik İlkeleri” aşağıdaki şekliyle belirlenmiştir.

1. İşiyile ilgili profesyonel karar almalıdır.
2. Meslektaşlarının değer, tutum ve kendisinden farklı olan fikirlerine saygı göstermelidir.
3. Antrenmanlarda gerekli bilgiyi sporcularına açık bir şekilde aktarmalıdır.
4. İnsan haklarına saygılı olmalı, din, dil, cinsiyet, yaş ve benzeri ayırım yapmamalıdır.
5. Takım içinde uyumu korumada tarafsız davranmalıdır.
6. Toplumun antrenöre duyduğu saygıyı azaltacak davranışlardan kaçınmalıdır.
7. Sahip olduğu yeterlilikleri abartmamalıdır.
8. Antrenörlükteki çabası spora ve sporcuya yarar sağlama yönünde olmalıdır.

9. Yeterli olduğu konularda sorumluluk almalıdır.
10. Yarışmanın gerginleştii anlarda soğukkanlı davranmalıdır.
11. Kişisel problemlerini işine yansıtmamalıdır.
12. Olumlu sportif davranış öğretimi konusunda çaba harcamalıdır.
13. Yarışma ve antrenmanlarda güvenli bir çevre sağlamalıdır.
14. Mesleğini iyi bir şekilde yerine getirebilmek için kendini sürekli geliştirmelidir.
15. Sahada her hangi bir tütün maddesi / alkollü içecek kullanmamalıdır.
16. Küfürlü ve argo bir dil kullanmamalıdır.
17. Sportmen davranışı teşvik etmelidir.
18. Yasalarca herhangi bir zorunluluk olmadıkça bağlı bulunduğu kurumla (finansal, transfer politikası v.b.)ve sporcuları ile ilgili bilgileri (kişisel problemleri, ailevi bilgileri v.b.)gizli tutmalıdır.
19. Rekabette dürüstlüđe önem vermelidir.
20. Yarışma kurallarına saygılı olmalıdır.
21. Yazılı kurallara olduğu kadar yazılı olmayan kurallara da (fair play) sadık kalmalıdır.
22. Yarışma sırasında hakemlerin verdikleri kararlara saygı duymalıdır.
23. Sporcularını ve seyircilerini hakemlere karşı kışkırtmamalıdır.
24. Hakemlerle ilgili şikayetlerini yazılı olarak hakemi görevlendiren organizasyona yapmalıdır.
25. Hakemlere karşı daima kontrollü ve seviyeli davranmalıdır.
26. Diğer antrenör ve kulüpleri eleştirirken küçültücü ifadeler kullanmamalıdır.
27. Sporu koruma ve geliştirme sorumluluğuna sahip olmalıdır.
28. Çeşitli organizasyonlar (kamp yerleri, yemek, vb) için öneride bulunduğunda tarafsız olmalı ve birden fazla öneri vermelidir.
29. Başarısızlığa sebep gösterirken gerçekçi olmalıdır.
30. Basın toplantısı ya da toplum önündeki konuşmalarda doğru olmayan demeç vermemelidir.
31. Sporcucu ve seyircilerin bulunduğu ortamlarda resmi makamların temsilcileri ile tartışmaktan kaçınmalıdır.
32. Sporcuları için örnek bir kişi olmalıdır.
33. Sporcularının sağlık ve güvenliklerini kazanmanın öneminden üstün tutmalıdır.
34. Sporcularının rakibi sakatlamaya yönelik davranışlarına izin vermemelidir.
35. Performansı yeterli olmayan sporcuya gerçek dışı vaatte bulunmamalıdır.

36. Sakatlanan sporcuları uygun tıbbi müdahaleye yönlendirerek, doktor önerilerine göre hareket etmelidir.
37. Sakatlanan sporcuyu oyundan almalıdır.
38. Yarışma esnasında karşı takımın sporcularıyla sözlü ya da fiziksel olarak çatışmamalıdır.
39. Sporcular arasında ayrımcılık yapmamalıdır.
40. Sporcularıyla cinsel ilişkiye girmemelidir.
41. Sporcuların seks objesi olarak görülmelerine izin vermemelidir.
42. Sporcularını tehlikelerden koruma sorumluluğunu almalıdır.
43. Sporcularının kişisel –ailevi sorunlarına yardım etmelidir.
44. Kendi sporcuları dışındaki sporculara da ihtiyaçları olduğu durumda destek vermelidir.
45. Sporcuların sigara ve alkol kullanmamalarını desteklemelidir.
46. Sporcu performansını belirlenmiş standartlar dahilinde değerlendirerek geri bildirim vermelidir.
47. Her bir sporcunun varlığına saygı duymalıdır.
48. Sporcularını toplum önünde eleştirerek aşağılamamalı, küçük düşürmemelidir.
49. Bünyesinde çalışan sporcuların gelişimine katkı sağlayacak her türlü alan uzmanları ile işbirliği içinde bulunmalıdır.
50. Sporcularını röportaj esnasında nasıl davranması gerektiği konusunda bilgilendirmelidir.
51. Yaptırılmış olduğu aktivitelerin sporcuların yaş, deneyim, beceri, fiziksel ve psikolojik durumlarına uygun olduğundan emin olmalıdır.
52. Sporculara zarar verebilecek antrenman tekniklerinden kaçınmalıdır.
53. Malzeme seçiminde sporcuların güvenliğine dikkat etmelidir.
54. Sakatlanmış sporcuların yarışmalara devamı kararını verirken, sporcuların gelecekteki sağlıklarını ön plana alarak sakatlıktan tam olarak iyileşmeden antrenmanlara dönmelerine izin vermemelidir.
55. Uygun olduklarında sporcularına sorumluluk vererek yetişmelerini sağlamalıdır.
56. Zararlı ilaç kullanımına karşı sporcularını bilgilendirerek önleyici bir tutum sergilemelidir.
57. Takımda disiplini sağlarken sporcuların kişiliklerine karşı saygılı olmalı, onları aşağılamamalıdır.
58. Profesyonel olmayan sporculardan antrenman için talep ettiği süre sporcuların öğrenimleri ve akademik gelişimleri için ayrılan süreyi etkilememelidir.
59. Sporcular ve aileleri ile sporcuların takım içerisindeki hak ve sorumlulukları ile ilgili iletişim kurmalıdır.
60. Sporcularına sporun yanı sıra eğitimin önemini de vurgulamalıdır.

61. Sporcularına kazanmanın iyi bir takım çalışmasının sonucu olduğunu benimsetmelidir.
62. Sporcularına antrenmanın amaçlarını açıklamalıdır.
63. Sporcularına doktor reçete ile yazmadıkça her hangi bir ilaç kullanımı konusunda tavsiyede bulunmamalıdır.
64. Sporcuları cezalandırırken kişiliklerine zarar vermemelidir.
65. Sporcuları cezalandırırken performanslarına zarar vermemelidir.
66. Sporcularına kuralların uygulanma amaçlarını açıklamalıdır.
67. Sporcularını her zaman yarışmaların yazılı kuralları ile yarışmanın ruhuna bağlı kalarak oynamaları yönünde etkilemelidir.

Yukarıda belirtilen antrenör etik ilkeleri incelendiğinde, antrenörlerin işleri ile ilgili yüksek standartlara sahip olması, kendi eksikliklerinin bilincinde olması ve bu eksikliklerini eğitim, antrenman ve deneyimlerle giderecek yeterliliğe sahip olmalarının gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, görevlerini yerine getirirken, sporcuların sağlıklarını her şeyden önde tutmaları gerektiği görülmektedir. Mesleklerine yönelik profesyonel bir sorumluluk sahibi olmaları, doğru ve dürüst davranışlar sergilemeleri, katılımcılara saygı göstererek sporun karşılıklı iyi niyet ve centilmenlik çerçevesinde gerçekleştirilecek ortamı sağlamaları gerekmektedir. Bir antrenörün görevini yerine getirirken etik ilkelere uygunluğu ne kadar önemli ise yasal sorumluluklara uygunluğu da o derece önemlidir. Bir antrenör yasal sorumluluklarının bilincinde olarak, bu sorumluluklar çerçevesinde sporcularına gerekli ve uygun önerilerde bulunmalı ve yetkinliğinin dışındaki konularda tavsiye vermekten kaçınmalıdır.

3.2.Spor Yöneticiliğinde Etik

Bütün insan toplulukları öteden beri varlıklarını sürdürebilmek ve daha rahat bir yaşantı için ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri üretmek çabasındalardır. Bu nedenle işbirliğine giderek çeşitli örgütler meydana getirirler. Böylece insanlar tek başlarına karşılayamadıkları istek ve ihtiyaçlarını, bu örgütler vasıtasıyla kolayca giderebilmek imkanına kavuşmuş olurlar (Ekenci ve İmamoğlu, 1998,14; Eren,1994).

Fakat, örgütler kendi başlarına etkili ve verimli bir şekilde çalışamazlar, onların başarısı büyük ölçüde yönetim adı verilen faaliyetler dizisinin etkinliğine bağlıdır. Başka bir deyişle, yönetim kural ve ilkeleri olmadan etkin ve verimli çalışma, iş görme ve gördürme

mümkün değildir (Tosun, 1974). Spor yönetimi, kamu yönetiminin özel bir alanıdır. Türkiye’de sportif etkinliklerde bulunan spor kurum ve kuruluşlarının büyük bir kısmı devlet yönetimine bağlıdır. Özel sektör tarafından kurulan ve işletilen spor kurum ve kuruluşlarında bile denetim, devletin denetim ve gözetimi altında yürütülür.

Spor yönetimi, sportif hareketleri belirlenen amaçlara ulaştırmak için insan ve madde kaynaklarını sağlayarak ve etkili biçimde kullanarak, belirlenen politikaları ve alınan kararları uygulamaktadır (Doğan, 1997, 45). Spor yönetiminin temel görevleri ,insanlarla etkili biçimde çalışma, etkili bir işletme yönetimi, spor için yeterli fiziksel yapıyı hazırlama, akılcı bir spor programının geliştirilmesi ve mesleğe hizmettir.

Spor yönetimi kendine özgü özel kurallarına bağlıdır. Spor yönetiminde, tarafsızlık, yeterlik, güvence, denklik, eşitlik, yetiştirme, güç birliği, emek gibi prensiplerin yönetim sürecinin verimliliği açısından son derece önemlidir. Yönetim fonksiyonlarına genel anlamda bakıldığında özellikle yönetme fonksiyonunun temel konusunun insan olduğu görülmektedir. İnsanların yer aldığı her örgütte insanlarla ilgili pek çok sorunun olduğu bir gerçektir. Zira insanlar yetenek ve beceri bakımından birbirinden farklıdır ve bir insanın yapabileceği işlerde sınırlıdır. Kaldı ki, psiko-sosyal yapıda bir varlık olan insanı tanıma ve anlama güçlüğü de ortadadır. Bu nedenle insanları örgütsel amaçlara yöneltebilme oldukça zor bir iştir (Ekenci ve İmamoğlu, 1998, 37). Buradan da anlaşılabilir gibi, yönetimin konusu ve hareket noktası insandır.

Spor yönetimi genel yönetim anlayışının spor alanına uygulanması olarak değerlendirilir. Bu nedenle spor yönetiminin özellikleri sportif hareketlerin amaç ve işlevlerinden kaynaklanmaktadır. Spor yönetiminin hem girdisi hem de çıktısı insandır. Bir başka ifade ile sporun ham maddesi insandır (Doğan, 1997, 58). Bu noktada insan gücünün en verimli şekilde kullanılmasında başlı başına ayrı bir yönetim anlayışı diğer bir deyişle insan kaynakları yönetiminin önemi ortaya çıkmıştır.

Spor organizasyonlarının insan kaynakları olan sporcularına, antrenörlerine, gönüllülerine, tesis müdürlerine, finansörlerine, spor pazarlama direktörlerine, mal sahiplerine, genel müdürlere ve diğerlerine her zaman bağlı olmalarına rağmen, spor alanında insan kaynakları yönetimi hakkında çok az kaynak vardır. Spor organizasyonları, artan rekabet, çok yönlü ve değişken pazarlar, azalan finansal kaynaklar, teknolojideki gelişmeler gibi bir takım mücadele edilmesi gereken alanlarla karşı karşıya kalır. Bu mücadelede, sorunlara sağlıklı çözümler getirebilmek için spor yöneticilerinin çalışanlarını yeteneklerine,değer yargılarına, farklılıklarına, kaygılarına ve potansiyellerine hassasiyetle

yaklaşmaları gerekir. İyi tanımlanmış organizasyon yapıları, finans ve pazarlama stratejileri ile birlikte gerekli olmakla beraber tek başına yeterli değildir. Spor organizasyonlarının gelecekteki başarılarını, spor yöneticilerinin insan kaynakları konularıyla çok yönlü açılardan ele alınan kabiliyetleri ile yakından ilgilidir. Spor yöneticisi, spor hizmet ve faaliyetlerin en etkili ve verimli şekilde sevk ve idare eden görevlilerdir. Spor yöneticisi insan ve madde kaynaklarını en etkin şekilde yönlendiren, sporun gelişmesine katkı sağlayan bireylerdir. Bir spor yöneticisinin sahip olması gereken bazı nitelikler vardır. Bunlar (Bucher, 1987) :

- kavramsal düşünme: örgütü bir bütün olarak görebilmek, yeni fikirler ortaya atabilmek, problemlere duyarlı yaklaşabilmek, ve örgüt yararına olabilecek çözüm önerileri getirebilmek,
- dürüstlük ve güvenilirlik: sözünde durmak, çalışanlarının gözünde güvenilir olmak,
- etkili insan ilişkileri: insanlarla iyi iletişim kurmak, çalışanlarla etkili bir iş ilişkisi kurmak, olumlu bir örgüt iklimi oluşturmak,
- karar alabilme yeteneği: örgüt çıkarlarını ve örgütün başarısını sağlayacak doğru kararları almak, karar almada gönüllü olmak,
- sorumluluk almaya gönüllü olmak: örgütü başarıya ulaştıracak ve çalışanları motive edecek sorumlulukları almada gönüllü olmak,
- entelektüel kapasite: bilgiyi etkili bir şekilde uygulamak, yaratıcı düşünmek, mantıksal muhakeme yapabilmek,
- spor alan bilgisi: spor bilimlerinin teorik ve uygulamalı alanlarını, spor mevzuatını, spor branşının kurallarını vb. bilmek,

Doğan (1997) ise spor yöneticisinde bulunması gereken özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

- spor alan bilgisine, spor ve yönetim konularına vakıf olmalıdır,
- yeterli kültüre ve bilgi birikimine sahip olmalıdır,
- sporun gelişmesine katkıda bulunacak güçlerle iş birliği yapmalıdır,
- spor mevzuatını iyi bilmelidir,

Yönetim bilimi yönetsel sistemlerin gelişme kurallarını ortaya çıkarmaya çalışır (Urwick, 1968). Yönetim teşkilatın amaçlarını gerçekleştirmek için işlemesi sırasında karşılaşılan sorunları çözmeye çalışır. Bu noktada bir örgütün amaçlarına ulaşmasında başarı ve bağımsızlığı belirleyen en önemli faktörün yönetim/yönetici tutumları olduğu işaret edilmektedir (İmamoğlu,1992; Sümer, 1997).

Yönetimin dört temel fonksiyonunu planlama, örgütleme, yönlendirme, ve değerlendirme süreçlerinde etik standart ve kriterlere bağlılık bu süreçlerde ilişkilerin verimli ve etkili bir biçimde sürdürülmesini sağlamaktadır. Güvenirliğin ve sorumluluğun temelleri planlama boyutunda ortaya konmakta ve diğer süreçlerde de devam etmektedir. Diğer bir ifade ile bu süreçlerde, etik ve kişisel, toplumsal, profesyonel ve örgütsel sorumluluk önemli bir yer tutmaktadır. Örgütün güvenirliliği, davranışlardaki profesyonel standartlarla ya da etik prensiplere sahip olmak ve bunu uygulamalara yansıtma ile mümkündür (DeSensi ve Rosenberg, 1996, 137).

Profesyonel sporun günümüzde büyük bir iş sektörü gibi olduğu, kazanma ve sporcudan maksimum fayda sağlama amacının sporun içerisinde dürüst olmayan davranışlara yol açtığı görülmektedir (Gary, 1986, 30). Bu noktada da aşağıda belirtilen **etik ilkeler** daha da fazla önem kazanmaktadır.

Spor yöneticileri;

- iletişim içinde olduğu herkese adil davranmalı,
- iletişim içinde olduğu herkese dürüst davranmalı,
- kulüp menfaatlerini kendi menfaatlerinden üstün tutmalı,
- sadece kulübünü değil, Türk sporuna leke düşürmeye çalışan insanların karşısında olmalı,
- hukukun ve yasaların üstünlüğünü davranışlarında sergilemeli,
- problemlere sağduyulu yaklaşmalı ve uzlaşmacı bir rol üstlenmeli,
- herkesin varlığına saygı göstermeli ve ilişkilerinde saygılı davranmalı,
- güvene dayalı bir yönetim anlayışına sahip olmalı,
- haksız kazanç (ihale usulsüzlükleri, kamplar, şike vb.) sağlanacak uygulamaların karşısında olmalı,
- basın önünde sporcuyu ve antrenörlerini küçük düşürecek demeçler vermemeli,
- taraftarları kışkırtacak basın açıklamaları yapmamalı,
- sahip olduğu yetkiyi kulübün ve Türk sporunun başarısı için kullanmalı,
- dürüst ve temiz sporu kazanmaya tercih etmeli,
- sporcularının sağlığını her şeyden üstün tutmalı,
- sporcuyu ve antrenör transferlerinde kendi çıkarlarını gözeten karar almamalı,
- kulüp içinde sporcuyu ve antrenörlerin görüşlerine de değer vermeli,
- mesleği ile ilgili yenilikleri takip ederek, konusu ile ilgili kendini sürekli geliştirmeli,

- yeni sporcuların, antrenörlerin iyi bir şekilde yetişmesi ve gelişmesi için imkanlar sağlamalı,
- yönetiminde bulunan insan kaynaklarını uzmanlıkları doğrultusunda (işe göre insan) kullanmalı,
- eleştiriye açık olmalı, paydaşlarının fikirlerini açıklıkla dile getirmelerine olanak sağlamalı,

3.3.Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliğinde Etik

Eğitimde etik, eğitimin hedefleri, değerleri ve süreçleri açısından öncelikle ele alınması gereken bir konudur. Bunun nedeni ise, eğitimin kendisinin, bireylere davranış değişikliği yaratmak gibi önemli bir girişim ortaya koymasındır.

Bilindiği gibi eğitim bireyin doğumundan ölümüne kadar uzanan dinamik bir süreçtir. Bu süreçte etik: Ne yapmalıyım? Nasıl yapmalıyım? sorularına verilmeye çalışılan yanıttır. Bu noktada eğitim, yaşam boyunca süren “ etik bir kendini tanıma sürecidir” (Ergüden, 2003,2, akt. Aydın, 2003, 60).

Günümüzde öğretmenler etik sorunlarla daha fazla karşılaşmaktadır. Toplum bilincinin artmasıyla, öğretmen öğrenci ilişkileri ayrıntılı bir şekilde ele alınmaya başlamıştır. Bilindiği gibi öğretmenlerin rolü sadece öğrencilerine bilgi kazandırmak değil, aynı zamanda onlara eleştirel bakış açıları kazandırmaktır. (Büyükkaragöz, 1996, akt. Özbek, 2003). Bu noktada öğretmenlik mesleğinin öğreticilik boyutu mesleki etik ilkelere uyumu da gerektirmektedir. Bilindiği gibi bir uğraşın melek sayılabilmesi için olmazsa olmaz koşullardan biri de mesleki etik ilkelerinin belirlenmiş olmasıdır. Öğretmenlik mesleğinin ulusal ve uluslar arası alanda belirlenmiş etik ilkeleri “Profesyonellik, Hizmette Sorumluluk, Adalet, Eşitlik, Sağlıklı ve Güvenlikli Bir Ortamın Sağlanması, Yolsuzluk Yapmamak, Dürüstlük- Doğruluk ve Güven, Tarafsızlık, Mesleki Bağlılık ve Sürekli Gelişme, Saygı, Kaynakların Etkili Kullanımı” olarak sıralanmıştır (Aydın; 2003, 60).

Beden eğitimi, ahlâk eğitimi ve rekabet kavramları arasındaki ilişkiye yönelik bir çok spor felsefecisi tarafından yapılan araştırmalarda, beden eğitimi ile ahlâk eğitimi arasında ince bir ilişki olduğu savunulmuştur. (Carry, 1998, 119-133; Bergman, 2000, 561-573; Singleton,

2003, 196) Beden eğitimi ve sporun etik karar verme ve ahlaki karakter gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğu ve sporun öğrenciler arasında etik davranma, dürüstlük gibi özellikleri geliştirmede çok önemli bir fırsat olduğu belirtilmiştir (Spencer, 1993, 37). Bu nedenle spor eğitimi açısından beden eğitimi öğretmenleri okullarda ve spor alanlarında beceri geliştirme sorumluluğu ile birlikte etik davranma sorumluluğu ve bilincine de sahip olmalıdırlar. Çünkü öğretmenler öğrenciler için en önemli modellerdir. Bu nedenle öğretmenlerin meslek yaşantıları boyunca kendilerine rehberlik yapacak mesleki etik ilkelere gereksinimleri vardır.

Janelle ve Taylor (1994, 144) beden eğitimi öğretmenlerinin etik ilkelerini belirlemek amacıyla ilgili literatürü tarayarak gerçekleştirdikleri çalışmada, beden eğitimi öğretmenlerinin sahip olması gereken mesleki etik ilkeleri şu şekilde belirtmişlerdir;

- yöneticilerine, meslektaşlarına, ve kurallara karşı olumlu bir tutum sergilemek,
- mesleki bilgi yeterliğine sahip olmak ve bunu göstermek,
- fiziksel görünümü ile örnek olmak,
- spormenlik ve sportif becerilere sahip olmada örnek olmak,
- etik davranışlarını özel ve mesleki yaşantısında sergilemek,
- meslek kuruluşlarının gerekliliklerini kabul etmek ve bu kuruluşlara katılmak,
- mesleki yükselmelerde yeterliliklerin bilincinde hareket etmek

Ülkemizde bu konu ile ilgili ilk çalışma, Özbek (2003) tarafından yapılmış ve profesyonellik, sorumluluk, dürüstlük ve saygı boyutlarında yer alan 32 maddelik beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki etik ilkeleri belirlenmiştir. Buna göre;

Profesyonellik Boyutunda :

1. öğrenci başarısını değerlendirirken yalnızca fiziksel yetenekleri değil öğrencilerin zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini de dikkate alma,
2. şampiyon olmak ve yarış kazanmaktan çok eğitim ve sağlığa önem verme,
3. müsabakalarda kaybetmeyi, kazanmak gibi doğal kabul etme,
4. meslektaşları ile işbirliği ve dayanışma içinde olma,
5. mesleğe yeni başlayan meslektaşlarının mesleki bilgi ve deneyim kazanmalarına yardımcı olma,
6. öğrencilerine şiddete dayalı bir saldırıda bulunmama,
7. müsabakalarda başarısız olan sporcu öğrencilere anlayış gösterme,

8. derslerinde öğrencilerde oraya çıkabilecek bedensel rahatsızlık, susuzluk ya da halsizlik gibi durumlarda gerekli önlemleri alma,
9. okulun olanaklarını bir grup öğrenciye tanımaktan, bütün öğrencileri spor etkinlikleri içine sokan, çalışmalara yer verme,
10. okulun araç gereç ve tesislerinden bütün öğrencilerin eşit yararlanmasını sağlama,
11. notu bir baskı aracı olarak kullanmama,
12. sporda dürüstlüğü, kazanmaya tercih etme,
13. sporda disiplini, kazanmaya tercih etme,
14. öğrencilerine derslerinde hoşgörülü davranma.

Sorumluluk Boyutunda:

1. öğrencilerin doğru davranışını ödüllendirme,
2. öğrenci başarısını yansız olarak değerlendirme,
3. ders ve antrenman saatlerine kendisinin ve öğrencilerinin uymasına özen gösterme,
4. öğrencilerinin sağlığına ve güvenliğine sportif başarıdan daha fazla önem verme,
5. sporcu öğrencilerinin transferlerinde kendi çıkarını gözeterak aracılık yapmama,
6. özürü öğrencilerin derse katılımını sağlamak için onlara özel ilgi gösterme,
7. beden eğitimi dersini genel eğitimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçası olarak görme,
8. öğrencilerinin ders içinde görüşlerine değer verme.

Dürüstlük Boyutunda:

1. sporcu öğrencilerini küçük düşürücü konuşmalar yapmama,
2. sporcu öğrencilerin sağlığını tehlikeye atacak test, ölçüm ya da ilaç denemesi yapılmasına izin vermeme,
3. öğrencileri ile ilgili özel bilgileri sır olarak saklama,
4. sınıf ortamında tartışılan dinsel, politik ve etnik konuları sır olarak saklama,
5. sporcu öğrencilerinin sağlığını tehlikeye atacak antrenman yaptırmama,

Saygı Boyutunda:

1. kulüp transferlerinde sporcu öğrencilerinin eğitimini ve sağlığını dikkate alma,
2. müsabakalara katılacak sporcu öğrencilerin diğer derslerini aksatacak uygulamalardan kaçınma,
3. öğrencilerine hakaret etmeme,

4. rakip okul takımının sporcu ve antrenörlerini küçük düşürücü konuşmalar yapmama,
5. meslektaşlarıyla olan ilişkilerinde saldırgan ve kırıcı davranmama.

Genel olarak ilkelerin temelini, öğrencilerin kişiliklerine, sağlıklarına ve genel akademik başarılarına katkı sağlayacak bir düşüncenin oluşturduğu görülmektedir.

3.4. Hakemlikte Etik

Bilindiği gibi hakemler sportif karşılaşmaları yöneten kişilerdir. Karşılaşma süresince anında kararlar alan ve kararları tartışmasız uygulanan oyun yöneticileridir. Dolayısıyla hakem, karşılaşmaların kurallar içerisinde devam etmesini sağlamak amacıyla yargı görevi yapan bireydir. Bu nedenle hakemlerin kararlarının temelini “adalet duygusu” oluşturmalıdır. Temiz, sorunsuz, kaos ortamından uzak bir karşılaşma büyük ölçüde hakemin adaletli yönetimine bağlıdır. Bu nedendir ki hakemler görevlerini yerine getirirken bir takım etik ilkelere uygun davranmalıdırlar. Bu etik ilkeler aşağıdaki şekliyle özetlenebilir (England Squash Referees, 2008; CUTA, 2008; CYSA, 2008; USA Water Polo, 2008):

Hakemler,

- oyun kurallarını çok iyi bilmeli, uygulamalı ve yorumlamalı,
- kurallarla ilgili gelişmeleri yakından takip etmeli,
- gerekli araç ve gereçlerin kullanımını iyi bilmeli,
- iyi bir fiziksel kondisyona sahip olmalı,
- duyma ve görme yetilerinde problemler hissettiklerinde gerekli tedavi için dürüst olmalı, tedavinin yeterli olmadığı durumlarda görevi bırakmalı,
- sağlığını olumsuz etkileyecek alışkanlıklardan (uykusuzluk, alkol, tütün maddesi v.b) kaçınmalı,
- sorun anlarında soğuk kanlılıklarını korumalı ve kendinden emin sakinleştirici bir kişilik sergilemeli,
- görev yerine zamanında gelmeli ve bildirilmeden ayrılmamalı,
- hassasiyet gerektiren konularla ilgili medyaya bilgi vermeden önce bağlı bulunduğu makamla görüş birliğine varmalı,
- kararlarını alırken cesur, kararlı ve adaletli olmalı,
- aldığı kararların arkasında durmalı,

- duygusal zekasını yüksek tutmalı,
- kararlarında ön yargılara sahip olmamalı,
- sporcu, yönetici ve seyircilere saygılı davranmalı,
- müsabaka sonrası öz-eleştirisini yapacak olgunluğa sahip olmalı,
- müsabaka sonrası kendisine yapılan muhtemel eleştirilere sağduyu ile cevap vermeli,
- haksız kazanç elde etmek adına yetkisini taraflı kullanmamalı,
- toplumun değer yargılarına saygılı olmalı,
- davranışlarıyla topluma örnek teşkil etmeli, toplumda tartışma yaratacak davranışlardan kaçınmalı,
- geçmişte sorun yaşadığı sporcuları, üst makama bildirmeli,
- kişisel ilgi ve görüşleri hakemlik görevini etkilememeli,

3.5. Spor Medyasında Etik

Sosyal bir olgu olan sporun kitlelerle buluşmasında, yaygınlaşmasında ve gelişmesinde önemli bir görev de spor medyasına düşmektedir. Spor medyasının bu süreçler içerisindeki tüm uygulamalarının temelini yansızlık, doğruluk, özgürlük, mahremiyet ve dürüstlük gibi direk etikle ilgili kavramlar oluşturmalıdır.

Görsel ve yazılı basında spor haberlerinin topluma iletilmesinde bütün gruplara (zengin/fakir, genç/yaşlı, tutucu/liberal v.b.) hizmet etmek, insan hakları ve demokrasiyi savunmak ve tanıtmak, toplumun gelişmesi yönünde çalışmak gibi genel medya etiği anlayışı çerçevesinde bir takım etik ilkelere uygun davranılmalıdır. Bu ilkeler şu şekilde özetlenebilir (Uzun, 2004; Bilgi, 1998; Belsey ve Chadwick,1998):

- haberler doğru, dürüst ve tarafsız olmalı,
- haberler mahremiyete/ özel hayata saygılı olmalı,
- haber kaynaklarına karşı sorumlu olunmalı,
- başkaları sebepsiz yere incitilmemeli,
- küçük düşürücü, iftira niteliği taşıyan haberlere yer verilmemeli,
- sporda şiddet/ zorbalık ve doping kullanımı özendirici haber yapmaktan kaçınılmalı,

- Türk sporunun, kamu yararlarının gerektirdiği durumlar dışında kişilerin özel yaşamına müdahale eden haberlerden kaçınılmalı,
- kişi ya da kişiler yararına eksik haber yapılmamalı, haber, tam, eksiksiz ve anlaşılabilir şekilde verilmeli,
- haberler mesleki eğitim/bilgi ve beceriler bakımından yeterli (uzman) kişiler tarafından yapılmalı,
- haberler siyasi, ekonomik ve entellektüel güçlerden bağımsız olarak yapılmalı,
- haber yapılmadan önce haber hakkında geniş ve derin bir tanıma sahip olunmalı,
- Bütün gruplara hizmet etmek, (zengin/fakir, genç/yaşlı, tutucu/liberal vb.)
- İnsan hakları ve demokrasiyi savunmak ve tanıtmak,
- Toplumun gelişmesi yönünde çalışmak.

Spor basınında etik uygulamalarla ilgili Holt (2000) tarafından yapılan “Yazılı Spor Basınında Meslek Etiği” adlı araştırmada, yazılı basında yer alan spor haberlerinde kullanılan dil incelenmiş ve yazılı spor basınında kullanılan dilin etik açıdan yanlış mesajlar verip vermediği araştırılmıştır. Araştırmada örneklem olarak Yeni Zellanda’nın en büyük şehri olan Auckland’ da çıkan trajik en yüksek iki gazete New Zealand Herald (NZH) ve Sunday Star Times (SST) alınmıştır. Bu iki gazetenin spor sayfaları 35 gün boyunca (5 hafta- Haziran 1- Temmuz 5) başlıklarda kullanılan kelimeler ve kullanım şekilleri bakımından üç ana metafor altında incelenmiştir. Kullanılan kelimeler ve kullanım şekillerinin en yüksek olduğu metaforlar; **şiddet metaforu** (bu maç bizim için ya kazan ya da öl) , **askeri metafor** (genç silahlar hedefe ateş etti) ve **makine metaforu** (motor (oyuncu) şimdi ısındı) dur. Araştırmanın bulgularına göre, şiddete yönelik benzetmelerin (şiddet metaforu) NZH gazetesinde % 37.8, SST gazetesinde %41.1, askeri benzetmelerin (askeri metafor) NZH gazetesinde % 31.9, SST gazetesinde % 21.4, makine benzetmelerinin (makine metaforu) NZH gazetesinde % 26.3, SST gazetesinde % 30.4 düzeyinde kullanıldığı saptanmıştır. Bu araştırmadan hareketle benzer bir çalışma ülkemizde Hürriyet, Zaman, Fotomaç ve Fanatik gazetelerinde çıkan sür manşetlerin 22 hafta boyunca incelenmesi yöntemiyle yapılmış ve çalışma sonunda manşetlerin tümünde şiddet, savaş vb. içerikli benzetmelerin verildiği saptanmıştır (Tuncel ve Tuncel, 2010).

Yukarıdaki çalışmalardan yola çıkarak şu açıkça görülmektedir ki; bu gazetelerin spor sayfasını okuyan okuyucular şiddet içeren, kaba bir dile maruz kalmakta ve yazılı spor basınında kullanılan dil etik açıdan yanlış mesajlar vermektedir. Spor basını, sporla ilgili

gelişmeleri yansız, etik bir dil içerisinde, taraftarları kışkırtmayacak biçimde vermelidir. Bilindiği gibi yazılı ve görsel basın sportif erdemini geliştirmesi, “temiz spor” anlayışının yaygınlaştırılması noktasında büyük öneme sahiptir.

4. ETİK DIŞI DAVRANIŞLAR VE NEDENLERİ

Son zamanlarda sporun gerçek amacından saptırılarak bir takım çıkarlar için araç haline gelmesi ve ahlak değerlerinin yerini maddi değerlerin alması, bu alanda spor etiğine duyulan ihtiyacı daha iyi ortaya koymaktadır. Sporun tarafları olarak, antrenör, hakem, sporcu, yönetici ve medyanın görevlerini yerine getirirken bir takım etik ilkeleri davranışlarına yansıtılmaları, spor adına olumsuz gelişmelere yol açmaktadır.

Sporun hızla gelişen dünyada hem ekonomik hem de siyasi bir güç haline gelmesi sportif uygulamalarda etik dışı davranışların hızla yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Günümüz dünyasında sporda yaşanan etik dışı davranışlar şu şekilde belirtilebilir (DeSensi and Rosenberg,1996; Morgan ve ark.2001):

- Sporculara fiziksel ve sözel saldırı,
- Sporculara insancıl olmayan şekilde davranma,
- Performansı artırmak için ilaç kullanımını destekleme,
- Atletik programların eğitimsel amaçlarını göz ardı etme,
- Performans sonuçlarının şike ile belirlenmesi,
- Sporcuların (çoğunlukla kadın sporcuların) cinsel ve duygusal tacizlere maruz kalmaları,
- Medyanın ticarileşmesi ile medya özgürlüğü/tarafsız haber anlayışının ticari çıkarlar tarafından sınırlandırılması ya da yönlendirilmesi,
- Ne olursa olsun “KAZANMA” anlayışının sporda şiddeti yaygınlaştırması,

Sporda yaşanan bu etik dışı davranışların ortadan kaldırılmasında en önemli nokta **etik kültürü** oluşturmaktır. Bu kültürün oluşturulmasında sporun tüm paydaşlarına (antrenör-yönetici-hakem-öğretmen-medya mensupları) önemli görevler düşmektedir. Sporun gerçek anlamının paylaşma, kazananı takdir etme, kurallara saygılı olma, kaybetmeyi kabullenme, fiziksel zindelik kazanma olduğunu, sportif erdeme sahip olmanın birinci olmak kadar değerli

ve önemli olduğunu vurgulayarak davranışlarımızla bu yönde rol model olmayı başarmamız gerekmektedir.

5.ETİK KÜLTÜRÜ ve HUKUKSAL ÇERÇEVE

Etik kültürünü yerleştirmek ve geliştirmek amacıyla 25 Mayıs 2004 tarihinde **5176 sayılı “Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”** kabul edilmiş ve bu Kanuna istinaden 13 Nisan 2005 tarihinde **25785 sayılı Resmi gazetede “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”** yayımlanmıştır. Söz konusu kanun ve yönetmelikle tüm kamu kurumlarında etik standartların belirlenmesi, çalışanların bu standartlar doğrultusunda görevlerini yerine getirmesi ve etik kurullar oluşturularak kültürünün geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Elbette bir kültürün oluşturulmasında sadece doğru davranışların sergilenmesi değil, etik dışı davranışları sergileyenlerin de gerekli cezaları almaları son derece önemlidir. Diğer bir ifade ile **sporda etik anlayış hukuksal boyutta** desteklenmelidir. Bu kapsamdaki önemli gelişmelerin başında 31 Mart 2011 tarih ve 6222 sayılı kanunla kabul edilen **“Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun”** gelmektedir.

Söz konusu kanunun 11. Maddesinde “Belirli bir spor müsabakasının sonucunu etkilemek amacıyla bir başkasına kazanç veya sair menfaat temin eden kişi, beş yıldan on iki yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Kendisine menfaat temin edilen kişi de bu suçtan dolayı müşterek fail olarak cezalandırılır. Kazanç veya sair menfaat temini hususunda anlaşmaya varılmış olması halinde dahi, suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur” ifadesi ile **Şike ve Teşvik Primi**, “Spor alanlarına **yasak madde** sokulması ve müsabaka düzeninin bozulması (Md 13)”, **“Hakaret** içeren tezahürat (Md 14)” ve **“Şiddete** neden olabilecek açıklamalar (Md 22)” adli suç olarak tanımlanmıştır.

10 Haziran 2003 tarihinde yürürlüğe giren **4857 sayılı İş Yasasında cinsel tacizle** ilgili düzenlemeler yapılmış ancak psikolojik tacizle ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu kapsamda 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren **6098 sayılı Türk Borçlar Yasasının**

417. maddesinde “Psikolojik Taciz” kavramı da yerini almıştır. İlgili kanunun yürürlüğe girmesi ile de konu ile ilgili bir çok dava görülmüştür.

Hızla gelişen teknolojinin art niyetli kullanılması, manevi değerlerin yerini maddi değerlerin alması, sporun ekonomik ve siyasi bir güç olması, sporda etik anlayışın önemini artırmakla birlikte yaygınlaşmasının da en önemli engellerini oluşturmaktadır. Bununla birlikte aşağıda bazı örnekleri verilen gerek hukuksal, gerekse eğitimsel önlemlerle etik dışı anlayışla mücadelede ilerleme kat edilebilir.

- ulusal ve uluslararası düzeyde benimsenecek etik ilkeler geliştirmek,
- bu ilkeleri doğru rol modellerin davranışlarında uygulamalarını sağlamak,
- bu ilkelere uymamanın sadece toplumsal değil hukuksal boyutta da suç teşkil etmesini sağlamak,
- tüm yarışmalara “erdemli sporu” madalyasını dahil etmek ve bu madalyayı itibar, başarı saygınlık ve ödül boyutlarında altın madalya ile eş düzeyde tutmak ,
- temel eğitimden başlamak üzere çocuklarımıza değer eğitimi vermek, ve bu eğitimi ilerleyen eğitim kademlerinde sürdürmek,
- yüksek öğretimde tüm alanlarda mesleki etik derslerini zorunlu hale getirmek,

Etik davranışları sergileyerek, mesleğin ideallerini koruma ve gelecek nesillere rol model olma noktasında, mesleki etik ilkelere sahip çıkmalıyız. Aksi takdirde, toplumun ve gelecek genç meslektaşlarımızın gözünde, bu etik dışı davranışları ifa edenler kadar bizlerde suçlu olmaz mıyız?

6.ÖRNEK OLAYLAR

Eski hakem, yeni futbol yorumcusu A. Ç.'den çarpıcı itiraflar! Bir Tv kanalında spor programının yorumcusu A. Ç. hem hakemlik hayatıyla hem de sonrasıyla ilgili çarpıcı açıklamalar yaptı. A.Ç. hakemliği döneminde eyyam yaptığını itiraf ederken "Geçmişinde eyyam yapmayan hakem yoktur. Ben de eyyam yaptım. Örneğin bir Galatasaray-Beşiktaş maçında sarı-kırmızılı takımdan iki oyuncuyu attığım için rahatsız oldum ve maçı oynanmamış süreler tamamlanmadan bitirdim" diye konuştu.

Türkiye Genç Bayanlar Serbest Güreş Şampiyonası'na antrenörün bayan sporcuya attığı tokat damgasını vurdu. Final karşılaşmasında sporcusu A.B.'nin rakibi L. M. 'ye yenilmesine sinirlenen antrenör T. K. sporcuyu seyircilerin gözü önünde tokatladı. Yaşanan bu olayın canlı şahidi olan Türkiye Güreş Federasyonu Başkanı antrenörün ceza kuruluna sevk edilmesini istedi

B.Y.: "Hakem talebi görüşmeleri yaptım" MHK Eski Başkanı B. Y., görev yaptığı dönemde bazı kulüp yöneticilerinin kendisini arayarak hakemlere yönelik isteklerde bulunduğunu söyledi. Pek çok kişinin kendisini aradığını kaydederek, "Geçmişte hakem siparişi görüşmelerinde bulundum. Beni çok aradılar. Görevdeyken bunları inkar ettim çünkü ortalığı bulandırmak istemedim. Süper Lig de dahil bir çok başkan o dönem arayarak hakem istedi veya istemedi. Ben ise onları üslubuyla ve utandırarak reddettim. Hatta bir kulüp başkanı arayarak Serdar Tatlı, Ali Aydın ve Erol Ersoy'u istemediğini söyledi.

Basın mensuplarının halterde yaşanan cinsel taciz skandalıyla ilgili sorularıyla yoğun olarak karşılaşan Mehmet Ali Şahin, söz konusu olaya karışan halter antrenörü M. Ü.'nün geçmiş dönemde benzer olaylardan dolayı ceza aldığını açıkladı.

Bir zamanlar Time Dergisi'ne kapak olan Türk halteri, doping yüzünden aforoza uğradı. Uluslararası Halter Federasyonu, Türkiye Federasyonu'nun faaliyetlerini askıya aldı.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Ateşoğlu, M. (1974). Sporda Erdemlilik. Ankara, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.

Aydın, İ. (2003) **Eğitim ve Öğretimde Etik**. Ankara. Pegem Yayıncılık.

Aydın, İ.P. (2001). **Yönetmel Mesleki ve Örgütsel Etik**. Ankara. Pegem Yayıncılık.

Belsey, A. Chadwick, R. (1998). **Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar**. İstanbul. Ayrıntı Yayınları.

Bergman, D.S. (2000). “ The logical connection between moral education and physical education”. **Journal of Curriculum Studies**, 32,4, P 561-573.

Bilgi, N. (1998) **Medya ve Etik**. Tüm Zamanlar Yayıncılık, İstanbul.

Billington, R. (1997). **Felsefeyi Yaşamak**. (Çeviren, Abdullah Yılmaz). İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Bucher, A. C.; Wuest A. D. (1999). **Foundations of Physical Education Exercise and Sport**. Newyork. McGraw-Hill Companies.

Bucher, C. A. ; Wuest, D. A. (1987). **Foundation of Physical Education and Sport**. Santa Clara. Times Mirrow Mosby College Publishing.

Bucher, C. A.(1987). **Management of Physical Education and Athletic Programs**. Santa Clana Times Mirror Masby Collage Publishing. St. Lowis, Toronto,

California Youth Soccer Association (CYSA), Inc. Retrieved, Kasım, 14, 2008. web <http://www.cysanorth.org/Referees/Code>

Carry, D. (1998) What moral educational significance has physical education? A question in need of disambiguation, In M.J.McName and S.J. Parry (Eds). **Ethics and Sport**. P,119-133. London. E. And FNSPON.

DeSensi, T. J.; Rosenberg, D. (1996). **Ethics in Sport Management**. USA,. Fitness Information Technology Inc. Pepper Press.

Doğan, Y. (1997) **Spor yönetimi**, Özakdeniz Ofset, Malatya.

Dolaşır, S. (2006). **Antrenörlük Etiği ve İlkeleri**, Gazi Kitapevi. Ankara.

Edgar, A. (1998). “ Sports ethics of”. **Encyclopedia of Applied Ethics**, 4. P. 207-223.

Ekenci, G. ve İmamoğlu, A. F. (1998), **Spor İşletmeciliği** Alp ofset Matbaacılık Ltd. Şti. , Ankara.

England Squash Referees' Sub Committee. Code of Conduct for Referees. Retrieved , Kasım, 14, 2008. web: www.ashteadsquash.org.uk/charter/CodeOfConductforReferees.

Eren, E. (1991), **Yönetim ve Organizasyon**, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayını, İstanbul.

Erkal, M., Güven, Ö., Ayan, D. (1998). **Sosyolojik Açıdan Spor**. İstanbul, Der Yayınları.

Fain, G. (1992). "Ethics in health, physical education, recreation and dance". Eric clearinghouse on teacher education Washington DC.00-04-1992, P.1-4. Eric Identifier, ED342775 Web, http://www.ed.gov/databases/ERIC_Digest/ed342775.html.

Gary, B. (1986)." Ethics in professional sports". **Humanist**. 46, 6. P, 303-32.

Grossing, S. (1992). **Beden Spor Hareket**. (Çeviren, Adnan Orhun, Metin Sayın) **I. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu**.19-21 Aralık 1991. Meb Basımevi.

Haynes, F. (2002). **Eğitimde Etik**. (Çeviren, Semra Kunt Akbaş). İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Holt, R. (2000). "The discourse ethics of sports print journalism". **Culture, Sport, Society**, 44,P,149-158.

İmamoğlu, A.F. (1992) Fonksiyonel Açıdan Spor Yönetiminin Anlamı ve Önemi, **G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 8, sayı. 1, s. 25, Ankara.

Janelle, K., Taylor, G. (1994)." A code of ethics for physical education major". **Physical Educator** 51, 3. P, 144-148.

Johnson, C. (1984). Assistant Club Coach. **Coaching Theory Manuel. British Amateur Athletic Board**, London. BAAB Publishing.

Kahraman, N. (2003). **İlköğretim müfettişlerinin mesleki etik ilkeleri ve bu ilkelere uyma düzeyleri**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kretchman, R. T.,Morgan, J.M., Meier, K.V. (1994). **Philosophic Injury In Sport** . USA. Human Kinetics.

Kuçuradi, İ. (1997) **Uludağ Konuşmaları**. Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınlar.

Kuçuradi, İ. (1999). **Etik**. Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Kuçuradi, İ. (2000). **Felsefi Etik ve Meslek Etikleri**. Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Kultgen, J. (1988). **Ethics and Professionalizm**. Philadelphia, University of Pennsylvania Pres.

Lankard, B. A. (1991). “Resolving ethical dilemmas in the workplace a new focus for career development”. ERIC Clearinghouse No, CE 058749, 1991, P, 3-1. **Eric Identifier, ED334468. Web://askeric.org/plweb-cqi/fastweb.**

Morgan, J.W, Meier, V.K., Schneider, A. J. (2001). Ethics in Sport. USA, Human Kinetics

Namal, A. (2001). Etik mi etikçilik mi? **Bilim Teknik** Sayı,271.

Nuttall, J. (1997). **Ahlak Üzerine Araştırmalar.** (Çeviren, Abdullah Yılmaz). İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Özbek, Ö. (2003). **Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki etik ilkeleri ve bu ilkelere uyma düzeyleri.** Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özer, K. (1990). **Sporda Eğitim ve Öğretim.** Spor Şurası Bildirileri, Ankara Başbakanlık. GSGM Yayını.

Penney, D.; Chandler, T. (2000). Physical education, what future(s)? **Education and Society.** 5,1.

Pieper, A. (1999). **Etığe Giriş.** İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Pritchard, J. (1988). Codes of ethics. **Encyclopedia of Applied Ethics.** 1. California Academic Pres.

Sevim, Y. ; Tuncel, F. ; Erol, E. ; Sunay, H. (2001). **Antrenör Eğitimi ve İlkeleri.** Ankara. Gazi Kitapevi.

Sezen, G., Yıldırım, İ. (2003). “Profesyonel ve Amatör Futbolcuların Fair Play Anlayışları” **Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi.** 10-11 Ekim-2003. Ankara, Sim Matbaacılık . P, 13-20.

Singleton, E.C. (2003).” Rules? Relationships?: a feminist analysis of competition and fair play in physical education” **QUEST,** 55. P, 495-209.

Spencer, F.A. (1996). “Ethics in physical education and sport education”.**JOPERD,** 67. P,37-39

Sümer, R. (1997) Türkiye’de Spor Kulüplerinin Yapısı, Yönetimindeki Yerleri ve Sorunları, Boş Zamanlarını Değerlendirme alanı ve Toplumsal Çevreleriyle İlişkileri Y.Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

The Referee Code of Conduct for California Unified Taekwondo Association (CUTA). Retrieved , Kasım, 14, 2008. web www.cutkda.com/cuta_referee_code.html

The United Kingdom Coaching Strategy Association (2002, April).Sport Coach, Coaching. Retrieved April 26, 2002, web,<http://www.brainmac.demon.co.uk/coaching.htm>

Tosun, K. (1974) **İşletme Yönetimi**,. Cilt Fakülteler Matbası, İstanbul.

Tuncel, S. Tuncel, F. (2012) Ethics of sports print journalism in Turkey. **International Journal of Sport Studies**. Vol.,2 (6) 278-281.

Urwick, L.F. (1968), **Managing Science and Art** Çeviri, Türk Sevk ve İdare Serisi, Rigo Basımevi, İstanbul.

USA Water Polo. Code of Conduct for Referees. Retrieved , Kasım, 14, 2008. web http://old.michiganwaterpolo.com/referees/referee_codeofconduct.html.

Uzun, R.(2004) Türkiye’de Spor Basınının Etik Anlayışı **İletişim** (23),19

Washington State Youth Soccer Association (1999) . Retrieved September, 28, 1999, web, <http://www.explorer.msn.com/intl.asp htm>.

Whithead, M. (1998) “Sport ethics and education”. **Sport Education and Society**. 3,2. P, 239-241.

William C.; Davis, K.; Post, E.J. (1988) **Business and Society, Coporate Strategy, Publicity, Ethics**. USA. Mc. Graw Hill Publishing Company.